

ris Nil—que sols podian salvar prostituintse á los extrangers qu' en aquells dias visitessin á Biblos. (1)

Segueixen á las ditas representacions las d' una certa classe d' arbre, y un utero. L' uterus es evident. Y havem dit una certa classe d' arbre, per quant creyem que 'n realitat no ho es; nosaltres veyem representat en ell una pinya.

La pinya com se veu en los monuments egipcis era una de las ofrendas fetas á Osiris, y segons Mr. Lefébure, la pinya recordaba per si sola en la baixa época tota la llegendia d' Osiris. (2). Y era además la fusta del pi la que 's havia consagrat á dit deu, y per lo tant l' única que 's consumia en los dias dels sacrificis osirians, segons nos fa á saber Plutarch.

Acaba aquesta cara del cipo ab dos relleus que clarament representan un xipré y un os: recordis que segons lo mito la deesa enamorada del cassador Elioun se deya *Berath* que 'n hebreu significa xipré. L' os y el chipre de nostre cipo 'ns semblan donar una proba de que no fou invenció de Teocrit alló que conta del porch singlá que dona mort á Adonis.

Transformada la mare d' Adonis en arbre com havem dit, Adonis no hauria nascut si no hagués donat la casualitat de que un porch singlá no rompés ab sas dents la escorcha del arbre. Aquest porch singlá, causa del naixement d' Adonis, se diu esser lo mateix porch singlá que li doná mort, de lo que 'n tingué tan gran dolor, segons Teocrit, que pera honrar sa memoria prengué part en las festas y cerimonias que 's dedicaren al jove deu.—D' aquí que 's trovi l' os que 'n el mito del Líbano ó fenici reem-

(1) Lo fonament de tanta disbauxa lo dona lo mito. Diu Plutarch: «La sola part del cos d' Osiris que Isis no retrová, després d' haverlo destrossat Thifon, fou lo phallus... per lo que 'l reemplassa fentne una imitació: Isis li consagra lo phallus, de qui encara avuy los Egipcis ne fan la festa. *De Isis y Osiris*, 18, al final.

(2) Idem, idem. pl. 197.

plassa al porch singlá dels grechs representat en la quarta cara del cipo del *Cerro de los Santos* ó sia en la cara de las festas.

Ja está dit que per demostrar com lo cipo que acabém d' estudiar no es un objecte aislat en lo temple del Elo, sino un simulacre principal, que hauriam d' estudiar ara tots quants objectes s' han trovat fins avuy dia pera comprobar la seva relació y conexió. Nosaltres no ho podem ferho, mes aixis com de pasada havem parlat del hipocamp y havem vist sa relació ab lo mito Osiriá, ara parlarém d' altres simulacres no menys importants.

Lo Fenix de la *lámina* XIV de l' obra d' En Rada y Delgado porta una llarga inscripció grega que traduheix dit senyor, y la seva presencia en lo temple d' Elo es naturalíssima.—Consagrat lo temple á Adonis-Osiris, lo Fenix, dedicat tal volta per los grechs de la costa, com homenatge al deu nacional, no es ni mes ni menys que'l mateix Adonis-Osiris. Essent Osiris lo sol, dit s' está que lo Fenix emblema del Sol era el mateix Osiris, circumstancia qu' havia de portar naturalment al Sr. de la Rada y Delgado al coneixement cert d' esser lo temple de Elo, un temple dedicat á Adonis-Osiris lo sol, y si be en aquest punt l' académich ha desentrotllat gran erudició clásica, la prova mes concluyent se li ha olvidat, per lo mateix qu' anaba per altre direcció, aixó es la prova dels egyptó-lechs, que refereixen Osiris com *Bennu* al Fenix creantse á sí mateix *Kheper t' esef*. (1).

Nova demostració de nostra dedicació del temple d' Elo á Elioun nos dona En Rada y Delgado fentnos conèixer en la *lámina* XVI, núm. 2, á la vaca *Meh-ur*, ó *Nemania* segons ell, mal llegida l'inscripció que porta en lo seu peu.

Posarem fi en aquest estudi estudiant un dels monuments mes curiosos y característichs del temple d' Elo.

El *Cinocefal* de la *lámina* XVII núm. 5, representa per

(1) Lefébure, etc. pl. 214.

En Rada, una imatge d' *Anubis* ó *Hermes* y afegeix: «altre de las figuras que pertanyen al ciclo egipci (pl. 65.) Plutarch, diu, «nos ha deixat la seva descripció abla qu'en tenim mes que suficient per interpretar las inscripciones braquials.» Y diu Plutarch traduït per dit senyor.

«En Tebas, se veían estatuas de jueces sentados y figuras rados expresamente sin brazos: el archijuez mostraba además los ojos soñolientos: simbolizándose con todo esto que la justicia es insobornable é insensiduable.»

Donchs segons En Rada, la imatge á la que dona lo nom d' *Anubis*, es un jutge dels de la manera de Tebas. Donchs si jutge tebá, perque *Anubis*; y si *Anubis*, perque jutge.

La veritat es que si nosaltres no sabem perque de la figura que estudiem n' ha fet un *Anubis*, sabem ó creyem adivinar perque en fa un jutge tebá, que será sens dubte per alló de no tenir brassos los jutges tebans.

En primer lloch es molt dubtós que la figura d' Ello no tinga brassos, puig del dibuix se 'n desprenen perfectament, y fins sembla que portin agafats los discos ab inscripciones. També pot esser que no n' hi hagi cap indicació de brassos, per considerarlos inútils l' artista (?) autor de la figura, per quant los dits discos los tapan.

Tinga ó no tinga brassos la cinocefal d' Ello, lo cert es, que no's pot confondre ab un jutge Tebá: en primer lloch, Plutarch no diu que 'ls jutges tebans fossin esculpits en imatge de Cinocefals, es dir en forma de gos ó de mona, y á fe qu' aquesta es circumstancia principalíssima, que á bon segur no hauria passat per alt, cas de haver arribat al coneixement de Plutarch. Donchs, no podem admetre que la nostra mona, siga una imatge d' un jutge á la manera tebana.

Si no es un jutge tebá, ¿es un *Anubis*?

Si fos un *Anubis* no vindria simbolisat per una mona, sino per un gos ó per un *chacal*, puig com se veu en los

monuments egipcis, Anubis porta molt subint lo cap de gos ó de *chacal*. Donchs tampoch es un Aunbis á no ser que 's convinga en que la figura reproduhida en lo trevall d' En Rada y Delgado es un gos.

A nosaltres nos sembla que la demostració ha de comensar per dirnos quin deu del panteon egipci ó fenici prenia la forma de mona, puig sense aquesta principalíssima explicació, tan principal que 's la capital, tenim per inadmissible qualsevol referencia que de dita figura 's vulgui donar. Punt es aquest que presenta las sevas dificultats, mes no per aixó d' aquellas qu' ab algun trevall no 's puguin vencer.

Lo *Diccionari d' arqueologia egipcia* 'ns ensenya que el Cinocefal era un unimal consagrat á Thoth, «y particularment á Thoth-Lunus» (1) y al efecte cita un Cinocefal del museo del Louvre que porta un ull simbolich emblema de la lluna plena. Ab aquestas indicacions ne tindriam prou, per atribuir lo Cinocefal de Elo á Thoth, nos sembla ab major rahó que no á un Aunbis ó á un Jutge tebá, puig sabem que l' emblema de Thoth podia esser una mona; y dir que los dos discos son dos ulls, ó el sol y la lluna. Estudiant mes l' assunto podem encara arribar á una conclusió mes exacta.

Ja havem vist que, Thoth com fill d' Osiris, com cor de Ra, era la pedra despresa del sol, y un dels sobrenoms de Thoth era *tekh*, y el femení *tikh* que vol dir la pedra bruta, la pedra sens desvastar, nom que en la pronunciació nota ja En Brugsch que 's homofona del Ibis, animal consagrat á Thoth, Thuth; com á *Tekh*, pot representar lo pes de la justicia, com si diguessim la pedra de Ma, y aquesta idea 'ns sembla representada ab tota claritat en lo *Papirus de Sutimes* «en el qual la balansa ahont se pesan los cors dels morts avans de que 'ls siga permes sortir del infern, va acompanyada de simbols llunars, com lo porc, y com la mona, que en lo dit papirus de Suti-

(1)—Lefébure—*Le mythe Osirien—Osiris*—pl. 189.

»mes porta lo nom *de senyor de Hermopolis*, lo meteix »que Thoth d' qui era emblema.» (1)

Com diu molt be Lefébure, la idea de la balansa de la justícia surt perfectament del mito de Thoth, ahont se'l veu justificant Osiris contra los seus enemichs. Donchs, lo Cinocefal d' Elo pot representar á Thoth com jutge, com pes de la justícia, com balansa de la justícia, sent aquells dos discos emblemas dels pesos de la balansa, los pesos de Thoth-*tekh*.

Ja en aquest punt sembla la demostració feta, y si per cas las inscripcions que porta la figura fessin referència á las ditas qualitats de Thoth, la nostra atribució á Thoth quedaria demostrada.

Aquesta concordancia resulta tan si adoptem la lectura que 'n dona En Rada com la qu' en donem nosaltres, puig diu En Rada que las dos inscripcions diuhen *bras y lley* ó com si diguessim los *brassos son ma lley*. (2)

¿Lo cinocefal de Elo, es, donchs, Thoth?

¡Qui sab!... ¡tal vegada ho sia!... mes si nosaltres no 'ns hem capficat en l' assumto, també pot representar un altre deu del panteon egipci.

Lo Cinocefal del Louvre, diu un dels Conservadors del seu museo egipsi, representa á Thoth Lunus, la lluna plena, puig porta lo ull simbolich.—En Lefébure al parlarnos dels simbols de la balansa de papyrus del Suti-mes, nos ha parlat també de *simbols llunatichs*, y es que la balansa de Thoth com reguladora de las virtuts dels homens, es emblema de la balansa reguladora del temps, de la lluna, y aqueix punt demostra Lefébure en lo lloch adalt citat ab bonas rahons, y ab textos geroglífichs de gran importancia, presos d' En Lepsius, Mariette, etc. de

(1) Idem idem—pl. 205 y 206,

(2) En cas de que fos exacta la lectura d' En Rada y Delgado no 's pot dir aixó de *los brassos son ma lley*, puig no tenin brassos, resulta que no pot tenir lley: la lectura seria donchs, *la lley son los meus brassos*, d' ahont l' alta idea de que la lley, y no la forsa, representada en los brassos, regna y governa.

lo que resulta qu' en cas d' esser Thoth lo cinocefal d' Elo, es Thoth-Lunus.

Empero se 'ns acut una primera dificultat, y es, que com l' ull simbolich, sens negar qu' en tal ó qual monument puga representar la llum plena, es també l' emblema d' Osiris, d' ahont aquellas tan conegudas formulas de «Osiris, es l' ull,—*Ut á:*»—Osiris es l' ull de Ra: etc. (1) d' ahont surt Osiris—Sol, pot molt ben representar lo dit Osiris d' ahont en cas d' esser axis, lo cinocefal del Louvre no seria Thoth-Lunus, sino en cas, Thoth-Lunus-Sol; es dir, lo Sol-Lluna.

Qu' Osiris es lo Sol, ja ho sabem, mes Osiris, ¿es també Sol-Lluna? ¿Y si es Sol-Lluna, es lo seu emblema *la mona*?

Deixem parlar á persona competent y desinteresada en la resolució del problema qu' ens preocupa; En Lefébure diu; «qu' Osiris com Osiris-Lluna rebia algunas vegadas *la forma de mona*, lo que Horapollon posa en relació ab las 72 parts del mon, y en lo llibre del hemisferi inferior se hi troba dit animal ab los sobre noms de la carn, la gran ánima, lo gran cor, l' habitant de la terra.» etc. (2) Tenim ja donchs Osiris, com Lluna, y com Cinocefal.

Y tornant ara al Cinocefal del Louvre, tenim «que la *mona* era lo simbol mes comú del *Ut 'a*—com ull llunar—tan que acabá per representar lo seu so com gerogli-fich.» (3) Donchs la mona del Louvre porta l' ull simbolich per demostrar tan sols qu' ella es l' ull llunar, la Lluna. Y si no 's vol axis, reparant los dos simbols de la mona com Lluna, y del *Ut-'a* com ull d' Osiris, tenim en lo Cinocefal del Louvre Osiris-Lluna, Osiris-Sol-Lluna.

Mes, se dirá: ¿quina relació hi pot haver entre Osiris-Sol-Lluna y las inscripcions braquials del cinocefal de Elo?

(1) Lefébure—etc. pl. 189.

(2) Lefébure—etc.—pl. 210.

(3) » » pl. 209 y 210.

Ara ho veurem.

Lo *papirus magich d' Harris* contant l' escena de la profanació del baul d' Osiris, diu, que l' obri lo cocodril Mako fill de Set, mes que per conta de trovarhi lo cos del deu, hi trova una mona, (1) d' ahont tal volta l' expressió vulgar *de dar mico* te molts mes sigles d' existencia de lo que 's pensa, puig Osiris doná *mico* á Mako, que 's pensaba trovar son cos.—En altre pasatge de lo dit papirus se diu també que Osiris se transformá en mona, despres en vell etc.

Lefébure explica aqueixa part del mito d' Osiris dihent «que la mona trovada en lo lloch d' Osiris seria donchs lo Sol cambiat en Lluna (2), lo sol de la nit.»

Tenint ara ple coneixement del assumto, 's convindrà, en que per lo vulgar, *la mona* podia representar en certs casos lo sepulcre profanat d' Osiris-mona, lo deu protector ó defensor dels morts en la seva tomba; y aquesta hipostase es la que creyem que representa lo cinocefal d' Elo.

L' inscripció braquial nos provará lo fet.

No podem admetre la lectura d' En Rada, que transcribeix las sevas lletres, algunas d' ellas d' una manera caprichosa, y no com ensenyan En Heiss y En Delgado, puig que ni un ni altre han dit que Y siga , sino upsilon En Delgado, y *v* vocal y consonant En Heiss; donchs l' académich de l' historia inventa una lletra, y encara se 'n arregla un altre la última de ma esquerra de la figura, puig lluny d' ser una *tau* egipcia que no sabem que havia de venir á fer en una inscripció purament ibérica ó catalana, es una *samech* com ensenyan los autors de nostre alfabet.

Resulta donchs que las inscripcions dels dos discos, no diuhen com vol En Rada.

(1) *Lefébure*, etc., *pl.* 207 y 208.

(2) » » *pl.* 210.

La de la dreta		La de l' esquerra.	
	ך ע א ס		ת ד ר
sino:	ד ע ב ס		ס ד ר
es dir		ד ע ב ס	ס ד ר

O be si 's vol que 's llegeixin las inscripcions braquials comensant per la de la esquerra per estar dintre del rigo-rós orde semitich

ס ד ר ד ע ב ס

סדר—*ordo* per *ordeno*. En caldaich es lo mateix qu' en hebreu ירק *celuit secundum ordinem disposuit*.

דע—per (ה) דע *cognitio*, coneixo suplint lo verb sustantiu «tinch coneixement.»

בס *pedibus conculcare, conculcare*, es dir conculcar profanar los morts.

Donchs l' inscripció diu:

Ordeno, y *coneixo* als que *profanan* los morts.

De modo que lo temple d' Elo 'ns ve á demostrar com lo poble semitich-egipci del baix Nil, es dir los Chethas-egipciachs per la influencia de una civilisació superior á la seva, vingueren á la nostra terra portant ab ells lo deu nacional Elioun asimilat al deu Osiris dels Egipcis.

Per aixó havem dit que aqueixas influencias egipcíacas que tan han enredat á En Rada, eran per nosaltres, per lo contrari, una proba evident de la nostra tesis.

Y aquí havem de notar que quant Ar-Raziz (1) descriu lo pais de Tadmír diu que l' atravesa un riu que fa com lo Nil; punt que aclara Al-Maccari dihent, «qu' á dit pais se li donaba lo nom de *Misr* (lo nom del Egipte) per la seva molt gran semblansa ab aquella regió, puig que la seva terra l'inundaba un riu en certas y determinadas ocasions com ho fa lo Nil en *Misr* (2).» Com res sabem d' aqueixos

(1) *Crónica*, 10.

(2) *Historia* t. I, cap. IV.

desbordaments periódichs del *Tader*, millor es, aixís ens sembla, explicar lo dit pels Alarbrs per lo caràcter de la civilisació que encara presentaria lo dit país quant la seva irrupció, y que vegenthi per tot rastres del Egipte, se 'n fes un rum, rum, que s'acabés per explicar per lo seu riu Tader, tan mes quant lo regne de Theudimer no ocupava ni mes ni menys que la Conca de dit riu.

CONCLUSIÓ.

Puig estém ja en possessió de tots los arguments y documents mes importants justificatius de la nostra tesis, y trovem en la nostre frontera Sur, una civilisació fenisa-egipcia, es dir *Chetha-egipcia*, entrem en lo cor de la nostra patria, y veyem si trovem en ella un monument que no sols acrediti la filiació de la frontera del S. ab lo cor del país, sino que 'ns expliqui encara d' una manera gráfica la vinguda dels Chethas desde l' Egipte á Catalunya. Aqueix monument lo trovem á Tarragona, y es lo tan discutit sepulcre Egipci, descobert per En Hernandez Sanahuja.

D' aqueix sepulcre se 'n ha dit lo que de las ruinas d' Elo; primer qu' eran una impòstura, despres quant no 's pogué sostenir aqueixa injuriosa imputació, que eran productos exotichs portats á la nostre terra per satisfacció d' estrangers, etc.; avuy creyem nosaltres haver provat que los dits monuments son las mes antigas probas del primitiu caracter de la civilisació catalana.

El descobriment de Tarragona explicat per lo d' Elo, se lligan y tenan tots junts.

Aquí junt donem copiat del dibuix publicat per En Hernandez l' historia gráfica de la vinguda dels Chethas desde l' Egipte á Espanya; mes encara que las sevas representacions gráficas no puguin dar lloch á dubte, copiarem la descripció que d' ella ne doná En Hernandez, porque mes clara se vegi l' alta importancia d' aqueix fragment del sepulcre dit egipci.

Diu En Hernandez:

«En el Centro del
«fragmento se vé un se-
«micírculo que repre-
«senta un zodíaco, cuyo
«solsticio estival está en
«el signo de Cáncer. En
«medio de él se observa
«á Hércules en el acto
«de romper el istmo de
«Gibraltar, empujando
«con la mano derecha
«el promontorio de Abi-
«la en Africa, una de las
«dos célebres columnas,
«y con la izquierda el de
«Calpe, correspondien-
«te á Europa. Ambos
«peñascos están llenos
«de geroglíficos entre
«los que sobresalen el

«escorpion y el ave Ibis en el de Abila, y el gallo, el atun y
«el conejo, símbolo de la España, en el de Calpe, por entre
«las piernas de Hércules el Océano se precipita en el Mediter-
«ráneo, indicado por una línea ondulante.

«A la derecha del héroe, y á un extremo del fragmento se
«observa el Nilo, encima del cual hay la parte anterior de un
«cocodrilo, para expresar la region del Egipto. De su boca va
«saliendo la expedicion que por mar y tierra, siguiendo las
«costas africanas del Mediterráneo, se dirige al estrecho de
«Hércules.

«Al extremo opuesto hay otro río que suponemos el Ebro,
«en cuyas orillas se ve á los aborígenes nacer de la tierra, alu-
«diendo esto sin duda á su desconocida procedencia, y luego
«conducidos por un caudillo montado en un caballo, se diri-
«gen á defender el país de la nueva invasion.»

«En el caballo y en el camello: en la palmera y en los pi-
«nos, vemos palpablemente demostrados los dos continentes:
«así como el sol colocado encima del cocodrilo manifiesta el
«Oriente, y la Hespero que luce sobre el Ebro los países occi-
«dentales.»

«Encima de esta línea de figuras se ve otra simbolizando
«un año solar dividido en cuatro estaciones; las dos de la iz-
«quierda representan labores agrícolas pertenecientes al Egipto,
«y las de la derecha, escenas que manifiestan el estado
«selvático de los españoles al arribo de los Egipcios. Comien-
«za el año por el mes de Mechir ó Enero con una adoracion
«al buey Apis; y concluye en el de Tybi ó Diciembre, con un
«sacrificio á una deidad desconocida... Inmediatos al zodíaco
«están los meses Mesosis y Thot (Julio y Agosto) sin duda
«para expresar la época en que se verificó la invasion, lo que
«parece confirmar el signo de Cancer en el zenit de Hércules.»

«Sea casual ó de intento, cada estacion corresponde al res-
«pectivo país encima del que está colocado, conservando el
«mismo orden que guarda el sol en su curso anual; así la pri-
«mavera está colocada encima del N. la region templada. El
«estio cae encima del Africa; el otoño conviene con la Bética,
«y finalmente el invierno coincide con el Norte de España,
«país sumamente frio.»

«En la parte inferior del fragmento se notan unas almadra-
«bas para la pesca de los atunes.

«Fué muy célebre en la antigüedad la pesca de los atunes «en la Bética y hacen expresa mencion de ella Estrabon, Plinio y Atheneo; y aun hoy dia existe en Cadiz la torre y almadraza llamada de Hércules.» (1)

Sobre de aqueixas duas líneas de representacions gráficas se n' hi veu un altre que 's una inscripció, escrita en lletres que clarament indiquen pertanyer al comensament del alfabet fenici-bérich, lo que acredita la gran antiguetat del sepulcre de Tarragona.

En Hernandez no emprengué tan sols la seva lectura contentantse ab fer notar que la mateixa conté algunas lletres ibéricas. Nosaltres havem procurat endevinar lo secret de l' inscripció, y si havem acertat, diu:

Los Tirs obriren los monts (golpejantlos ab las mans)
en Sagitari (?) exploraren (las minas) *las runas, subjugar-*
ren (los pobles) *y los constrenyiren, ó cenyiren.* . . .
, . (lo Mediterrá.)

צרי הר בוחא זק עי ב(ו)חן רדהו ו חו(א)ק(ו)...

Justificarem ara nostre lectura. Dalt de cada signo ó lletra ibérica hi havem posat la seva corresponen en hebraica conforme la nostra lectura; las rahons qu' havem tingut per fer tal transcripció son las següents.

z-la lletra ibérica es la 𐌆 agegada, es dir Σ que nosaltres interpretem per Ψ ó Ξ per lo mateix que la 𐌆 m com á tal es rarísima: si fos m allavors per conte de llegir *Tirs*, llegiriam *Misr* lo nom dels egipcis.

,', las tres comas nos semblan una vocal: ' una coma sola llegim la ' hebraica.

ṛ evidentment la r ϕ ibérica.

h-la ה fenicia.

ṛ-la r de l' escriptura hieratica.

m-la m usada per los turdetans.

(1) *Resúmen histórico-crítico de la ciudad de Tarragona*, etc. por don Buenaventura Hernandez, pl. 59 á 61.

- ה-la *h* de l' escriptura geroglífica.
 - י-la ↑ ibérica, que llegim *z* com vocal.
 - ט-la ⊕ ibérica llegida per nosaltres com י.
 - ק-la *q* fenicia deduhida de la *q* hierática egipcia.
 - ע-la ע ibérica ab lo punt á un costat.
 - ב-la *b* turdetana segons En Heiss. En Delgado, si bé dubtant, proposa י, nosaltres llegim com En Heiss.
 - י-la י hierática egipciaca.
 - ה-ח.
 - נ-la *n* turdetana.
 - ך-la ך י ibérica.
 - ד-la *d* fenicia.
 - די-la די doble hierática egipciaca.
 - ה-la ה fenicia.
 - ז-la dzain fenicia, forma usada en sentit invers en la lápida de Valencia que 's trova en lo *Museu archeologich nacional*.
 - א-Nos sembla la alef fenicia.
 - פ-la *p* dels geroglífichs.
- Aquesta barreja de lletres nos sembla indicar clarament, que fou escrita quant encara los alfabets de nostre península no s' havian fixat; y las lletres hieráticas y geroglíficas del Egipte nos venen á donar no sols un justificatiu del fet d' haver surtit d' ellas l' alfabet fenici y los seus derivats, sino una prova notoria d' haver estat en l' egip-te lo poble semitich que vingué á civilisar nostra terra, y per lo tant justificada la referencia que havem fet d' aquest poble semita al poble Chetha.

S. SANPERE Y MIQUEL.

LA MORT D' EN PERE TERS

POESIA HISTÓRICA.

1285.

I.

Palau de Barcelona, 20 d' octubre .

QUIN any aquest! Conservi 'l seu recort
la memoria dels pobles que govern.
¡Que bons serveys m' ha fets enguany la Mort,
qu' es lo patje de llansa del Etern!

Caygué ferit del cop d' aqueixa llansa,
qu' invisible manetja el bras de Deu,
quí volia usurpar á ma Constança
lo regne de Sicilia, que 's dot seu.

¡Ah Carles! te cegava la codicia,
te creyas que bastava esser valent:
no tenias ni el dret ni la justícia,
y de poch te valgué ton armament.

Atapit de guerrers de proa á popa
la mar tapava lo navili teu;
com si fos de muxells d' encesa estopa,
gran flamarada mon Rotger ne feu.

Ditxosa fonch per tú la malaltía
que 't lliberá de corre gran perill:
mesquí de tú, si haguesses algun dia
caygut en mon poder, com lo teu fill.

Aprés morí de Roma l' Apostólich,
que d' heretge ab lo nom m' havia ofés.

En Pere d' Aragó es un Rey católich,
pero el papa Martí .. nasqué francés.

Ara ferit de la mateixa llansa
mon inimig mes gran en terra jau:
fa quinze dias vuy. Phelip de França,
si mon perdó te falta, dorm en pau.

Dorm tranquil, y ja may cridant: ¡Girona!
t' assust dolrosa veu ni 't trenqui 'l sò;
qu' aquest terrible nom per bona estona
á tot natiu de França fará pò.

Dorm en pau: ta carrera has acabada,
y els agravis que 'm feres no los cont.
Rencor no guarda aquell qui ben clavada
té, com jò, la corona á lo seu front.

La meua... Ah! De mon cap no la 'm desferra
ni el poder envejós de tot l' inférn.
Alexandre novell seré en la terra:
ben prest del mon será mon sceptre el pèrn.

II.

Barcelona, 22 octubre.

A COSTET, mon fill Alfonso,
acostet, deixa que 't bes,
que s' ajunten nostras bocas,
que 's mesclen nostres alens,
Qu' invocant ab reverencia
lo sant nom d' aquellas tres
personas que son divinas,
per tres vegadas te seny.

Tú be sabs qu' á ma corona
un joyell li manca, y res
que no sia aquesta perla,
podrá fer qu' estiga á pler.

Aquest joyell es Mallorca:
ton oncle la poseyeix,
jo la vull á tota ultrança,
teng la forsa, y teng el dret.

Ton oncle á la descuberta
anava ajuda al francés,

de la seua fellonía
tendrá el cástich que mereix.

Ves, mon fill, Salou t' espera,
y en son port un bosch espés
de galeras y de fustas,
de velas y abres y remes.

Allá, per mon orde, espera
de Catalunya el floret,
y ardit jovent que s' avana
del seu nom aragonés,

Molts cavallers d' alt paratge,
barons y comptes arreu:
que sang noble y generosa
si no bull s' esbraveyeix:

Ja está tot á punt de guerra:
ey trobarás un aplech
d' almugavers que no saben
la por de quin color es.

En Rotger allá t' espera,
en Rotger que 's mon bras dret:
ell tot sol val un exércit.
Parteix, amat fill, parteix.

Que si en Mallorca la gloria
un rich llorer te promet,
aquí 't promet per quant tornis
ton pare un abrás estret.

Recorda que 'ts nét d' en Jaume
d' aquell gran Rey que va esser
gran terror de la morisma,
bell escut de nostra fe.

III.

Barcelona 26 octubre, el matí.

MON palau ara roman
trist, obscur y solitari;
á ma tornada encendrán
dels festers la lluminari,
y el bullici será gran.

.....

Lluny serem de Barcelona
cuant el sol se fassa avall.
Anem cap á Tarragona:

patje, donem una azcona:
acostem lo meu cavall.

IV.

Hospital d' en Guerau de Cervelló, 26 octubre, per la tarde.

No sé, no sé que 'm passa cansat estich,
m'apar que ja en la sella no 'm puch tenir,
de veras que son áspres aquests camins,
de veras qu' aquest ayre n' es molt subtil.
¡Tan bó de Barcelona qu' havia eixit!
y ara me sent els ossos del tot cruixits.
Teng fret y bull de febra, será precís.
qu' anem á Vilafranca per eixa nit.
No vull ni sols un' hora romandre aquí.
Portaume en la llitera sens que 'm fatig,
me tornarà las forsas un só tranquil,
y cap á Tarragona demá al matí.

V.

Vilafranca del Panadés, 30 octubre.

QUE 's eixa rumor que sent?
¿Me creuen ja en gran perill?
—¡Pare!—¿Tú aquí? ¿Aixi, mon fill,
cumpleixes mon manament?
¡Bon capitá qui abandona
la host que té encomanada!
de perllongar ta jornada,
¿qui, digues, permís te dona?
¿Qui 'l t' ha dat porque vinguesses?
¿Ets mon físich per ventura?
—Pare.—A Mallorca en dretura,
¿no son mas ordes expressas?
No 's mester l' aussili teu:
que si de salut no gos,
lo metje es qui cura 'l cos,
l' ánima la cura Deu.
Obeyeix lo que t' he dit,
pronte á Salou.—Pero, pare...
—Rey d' Aragó som encara:
encara es trono aquest llit.

VI.

Vilafranca 1 de novembre, á la nit.

VALGUEM Deu, quinas campanas!
 si pareix que cada toch
 s' afica dins mas orellas
 y apres me trocetja el cor!
 Ay! Per tot la nit aqueixa
 ó plora ó resa tothom,
 per tot tocan las campanas
 y esparseixen son trist só.

P' en Phelip tocan á França,
 que encara es fresch lo seu dol,
 y p' en Carles, que Deu haja,
 á Nápol's tocan de mòrt.

Per mon pare en Barcelona
 demanan l' etern repós;
 també per mí qualche dia...
 també tocarán... y prou.

Lluny, enrera está aquest dia,
 encara robust em tròb,
 encara estich ple de vida,
 y es de ferro lo meu cos.

Setant' anys visqué mon pare,
 tant com éll puch viure jò,
 morir com ell de vellesa,
 deixar com ell un gran nom.

VII.

Vilafranca 11 novembre,

FILL de Deu viu, perdó. No merexia
 qu' entrasseu dins mon pit;
 pero de vostre amor may desconfia
 un cor ben penedit.

De veras plor ab l' ánima confusa
 las culpas qu' he comés;
 qu' el ser jo Rey no 'm basta per excusa
 d' havervos tant ofés.

Als princeps cristians he fet la guerra,
 mes be qu' á lo infael:

tan sols pensava en conquerir la terra,
sens pensar en lo cel.

Escandol de l' Iglesia, l' anatema
vaig afrontar resolt:
es un llamp invisible qu' el front crema;
pero ja estich absolt.

De mos pecats el nombre be m' espanta,
tremol en pensarhi;
pero una filla tench que 's una santa,
y pregará per mí.

Perdó, Senyor, de ma superbia vana
qu' infringí vostras lleys:
devant vostra grandesa soberana
¿qué val ser fill de Reys?

Fill vostre som, fill estimat qu' un dia
redimí vostra sang,
y sens aqueixos titols no seria
res mes que un poch de fang.

Mes claror. Las tenebras s' espesseixen...
¿per qué han entrat aquí?...
En Carles, en Phelip que m' envesteixen...
¡y se 'n riuen de mí!

Jo sent sos crits. Rotger, surt, surt defora,
diguels que si devall...
tú tens encara foch que naus devora,
y jo llansa y cavall.

Alfonso, de ton oncle la corona,
¿ahont la tens? ahont?
Vull que avans de morir per una estona
cenyisca lo meu front.

Ratjan gotas de sang de aquesta pauma
que m' has duita de lluny...
Mallorca es meua ja. Mirau en Jaume,
com se mossega el puny!

¡Sang de germans! Y ni una ma la 'm torca..?
Jo Rey encara som.
Ay! qu' aqueixa corona de Mallorca
pesa més que de plom.

TOMÁS AGUILÓ.

L' INICIATIVA DE CATALUNYA

ATALUNYA pot tenir dins d' Espanya y de l' unitat espanyola una significació y una representació de primer ordre, utilíssimas y fins necessaries per sos drets é interessos. Dins de la legalitat y 'ls principis pacífichs, la patria catalana pot tenir á Espanya y als ulls de tota Europa y de l' historia, una importancia y una influencia insuperables, una gloria inmarcessible. No li es dificultós arribar á tal situació; l' estat moral de todas las provincias fa relativament fácil l' empresa de passar y posarse al davant. Sens mourers de las qüestions administrativas que las lleys permeten discutir y reclamar, hi ha un camp inmens d' iniciativa, d' activitat y gloria en que cap provincia de la Península ha entrat completament encara y qu' está convidant á Catalunya á penetrarhi y á introduhírlashi á todas ab las lleys per escut y ab las papeletas de votació y 'ls quaderns de reclamacions y peticions per armas. Situació més gloriosa que la de Catalunya iniciant progressos y reformas, dificultosament pot trobarse. Dins del cercol de las lleys y dels medis legals per consegüent,

un horisont extens s' obra al devant de l' activitat catalana. Assumptos de dret administratiu los de més consecuencia, reclamacions y peticions al Poder legislatiu y al executiu de la Nació en favor dels drets é interessos de las provincias en general y del Principat en particular, proposicions y mocions dels diputats á Corts per Catalunya en lo Congrés, exposicions dels provincials, de las municipalitats, de las altras corporacions als poders del Estat, las discussions y l' exámen de la premsa, tot en favor de tals drets é interessos; no sols interessos materials, sino interessos morals tan elevats com se pugan compendrer en la capital de la Nació, la tasca d' establir las numerosas y activas corrents d' unió y simpatía de totas las provincias d' Espanya ab Catalunya, corrents necessarias per descentralisar l' administració massa concentrada, las provincias massa subalternisadas y uniformadas... ¡quín quadro més gran y hermós, quín treball més brillant, extens y de profit per sempre!

L' organisació, la reconstrucció de las provincias históricas ó naturals com grans entitats ó administrativas, com grans governs civils, es, per ella sola, un pas de jeganant. ¹ Seria una de las cosas principals per la renaixensa del país reparar lo dany causat per la pulverisació de las provincias históricas al patriotisme espanyol y al temps á venir, á la única áncora de salvació que té l' Espanya. No es antich aquest dany (de 1821 y 33 ²) ni té remey dificultós: tal reparació es un dels assumptos en que més podria extendrers l' activitat catalana, discutint, propagant l' ideya y demanant als poders del Estat la realisació dins de la legalitat. Las lleys d' administració provincial y municipal no son pas indiscutibles; las provincias, los municipios, los particulars, la premsa poden legalment demanar una legislació provincial més expansiva, un grau més alt d' atribucions per 'l Municipi. Dins de las lleys d' administració provincial y municipal poden reclamar y accionar per 'ls drets y 'ls interessos de las provincias y poblacions, posarse d' acort, gestionar á la una. No está Es-

panya en un regimén constitucional y parlamentari per careixer dels drets de discussió y petició, y per no incloure en los programas electorals los problemas del decentralisme. Ans be aquest assumpto, vital per la Nació, com ho confessan tots los partits y tots los governs, deu posarse al costat dels drets individuals ó personals y dels constitucionals, al costat dels temas mes importants de la política y á l' altura de la cuestió religiosa ó altra de tant interés. Deu posarli la opinió pública y li convé á Catalunya, la regió de mes iniciativa segons confessan molts governants de tots partits, iniciar que 'ls ciutadans, las corporacions, la premsa consideren la decentralisació com una de las quatre ó cinch cuestiones mes importants de la cosa pública.

Moltas vegadas habem sentit á governs dels partits mes conservadors y centralistas, queixarse en las Corts de l' inactivitat de moltas provincias per son propi be, de la falta de patriotisme que 's repara en la Nació: aquestas queixas per desgracia molt fundadas, justifiquen que las provincias despertin per reclamar sos drets y sos interessos, per il·lustrar l' acció del Estat y porque s' avivi l' amor de la Patria. Lo despertament del esperit provincial es á Espanya condició precisa d' un esperit nacional robust y alenador, d' un patriotisme ardent. Iniciat á Catalunya dins de la unitat espanyola y de la llei, per la fraternitat y la reorganisació de las provincias naturals ofereix una perspectiva d' activitat inmensa, de propaganda y discussió pacíficas, de progrés, d' indestructibles simpatías, de renaixensa nacional, d' influencia legítima, decisiva, reconeguda y agraïda per totas las provincias; una perspectiva de l' Espanya jove, ab l' unitat nacional que li correspón segons lo gení de sa historia, es dir, l' unitat en la vida y lo ser natural, peculiar y divers de cada provincia històrica; una perspectiva de l' Espanya regenerada, posada dins de son veritable camí (d' ahont tragueren la dinastia austriaca y la francesa) per l' iniciativa, l' intel·ligencia y l' activitat de Catalunya.

No li es convenient ser una excepció entre las demás provincias contribuhint menos qu' ellas á las cargas del Estat y menys l' ideya d' imposar á Espanya una política repulsiva á la Nació. Nostre lema es llibertat y fraternitat. Noensem que las provincias catalanas fessen com las Vascongadas aquestos últims anys.

Lo 1873, per 'l Juriol, quant la llibertat d' impremta era tant gran, casi absoluta y podian aquí expressarse ab tota franquesa y sens por las opinions polítiques mes *extremadas*, ben clarament diguerem en LA RENAIXENSA (número 14 del any III,) baix lo titol de: *Catalunya exceptuada*, que no era aquesta situació nostre ideyal. L' excepció de Catalunya entre totas las demes provincias de Espanya respecte á tributs generals, com ho estava baix los Borbons absoluts, la faria odiosa á las altrás, puig no compendrian semblant desigualtat baix la unitat, dins d' un Estat unich y d' un dret polítich sol. Y sino ¿com ha mirat casi tota Espanya 'ls furs de las Vascongadas? ¿Que no ha pensat y dit contr' ells la majoria dels espanyols? ¿Quant no ha dominat l' ideya d' abolirlos posant aquellas provincias baix l' igualtat y unitat administrativas? Lo passat de Catalunya 'ns diu, además, lo que seria 'l cas d' una situació excepcional respecte á las cargas del Estat. Veyentla exempta d' algunas, fins bastant adelantada ja aquesta centuria, las altrás provincias li tenian cert aborrimient. Ab aquestos antecedents y ab l' exemple de las Vascas, calculem quins sentiments se despertarian á Espanya contra Catalunya, si dins de l' Estat unich é individit, sigués un' excepció en quant á tributs generals, quedant subjectas á tots aquestos las demás provincias. Ni baix lo concepte moral, ni baix lo material ens convé l' antipatía ab las demás provincias; sino amistat y emulació en lo be: no pot sernos indiferent que 'ns tingan ó no bona voluntat.»

Aixis parlavan fa mes de cinch anys y estem en lo mateix. Nostre pensament es l' iniciativa de Catalunya per atraurers l' estimació de las demes provincias y per recla-

mar legalment dels poders del Estat, ab los poderosos medis del sistema constitucional, la descentralisació, 'ls drets de las provincias á sa propia administració, 'ls interessos peculiars d' ellas mateixas, y aixó per totas las d' Espanya; no per las catalanas, ni per Catalunya solsament. Desitjem per 'l Principat aquesta gloria espanyola, aquest honor dins d' Espanya, llorejat per las demás provincias del Estat espanyol; no volem l' antipatía de ellas; no volem que Catalunya sia may lo centre y la fortaleza de pretensions odiosas á la majoría de la Nació y d' Europa, d' unas pretensions de restablir á Espanya la política que desde Villalar (1520) á Barcelona (1714) va matar las llibertats constitucionals y provincials, va enderrir de tres sigles la Península, va fer als Espanyols odiosos al Portugal, aborribles primer y despres ridcols á tota Europa; la política que va favorir l' ignorancia y la superstició, encadená lo geni nacional ab l' uniformitat, empo-brí y desangrá l' Espanya y l' entregá traidorament, lligada de peus y mans, á cualsevol.

L' iniciativa de Catalunya per reforzar y augmentar los drets provincials dins de las lleys y de la pau, representaria la creació d' una nova Espanya, d' una Espanya espanyola, autonómica, ni germánica ni francesa, que 'ls Carles, Felips y Fernandos no saberen fer, ni han sabut los imitadors de la centralisació francesa; representaria la renaixensa de la Nació y de las provincias al mateix temps, l' establiment de l' unitat en la varietat natural, en lloch de l' uniformitat aniquiladora; significaría, iniciant-to y sostenint-ho, l' expansió, rebaixant la concentració y l' anonadament en aras del centre; significaría lo temps á venir esmenant los erros del present y del passat; seria com l' aurora esplendorosa desvaneixent las sombras d' una fosca nit y precedint á un dia hermós de primavera.

Per mes que la descentralisació sembli poca cosa per 'ls interessos y 'ls drets de las provincias, als provincialistas mes entussiasmats y entr' ells als catalanistas mes decidits, per mes que representi poca cosa comparada ab al-

tres solucions, lo cert qu' es un gran pas. Dins de l' excentració administrativa hi cap un grau molt alt d' autonomia de las provincias fins als limits de las atribucions legislativas. Hi ha també un grau de decentralisació política perfectament compatible ab l' unitat nacional y ab la monarquia constitucional, com se veu á l' Austria-Hungria y á Inglaterra, que dona á las provincias naturals molt' autonomia.

Los medis del sistema constitucional son també poderosos. Las elecciones, las Corts, las corporacions populars ó electivas, provincials y municipals, lo dret de petició, la premsa, encara que sia ab restriccions, poden molt per las reformas, las llibertats y 'ls drets, s' hi ha voluntat, firmesa y unió.

Lo qu' hi ha es qu' á Espanya, tantas centurias d' absolutisme y centralisme han acostumat al pays á esperar-ho tot del Estat, á no iniciar com qui diu cosa alguna, y avuy en dia 'ls medis del sistema constitucional y de la excentralisació 'ls semblan á molts cosa de poca energia, porque raras vegadas s' empleyan aquí ab activitat y constancia. En altrás nacions que 'ls empleyan com cal, lo progrés y las llibertats creixen per aquestos medis. En la nostra, ahont habem vist fa pochs anys que certas millores urbanas no s' obtenian ni 's feyan sino al triomfar una revolució, s' está com aquell que després de haber estat anys y anys aparedat en un recó, no sab fer moviment algun, sino al mitj d' un gran pati ó d' una plassa; sempre li apar que te escás lo lloch. Es necessari apendre, que dins de lo que no arriba á ser lo mes vast ó esbarjós, se poden mourer 's hi molt y molt, s' hi pot viurer be, y s' hi pot desplegar y enrobustir l' activitat y l' inteligencia, font, del progrés y de las reformas, camins dels drets y de las llibertats.

A Catalunya tocan la gloria y l' obligació de la renaixensa d' Espanya; aquesta renaixensa pot comensarse y anar molt endavant dins de la monarquia constitucional y de la legalitat. Si nostres passats baix los Carles y

'ls Felips haguessen tingut, com nosaltres, lo dret de enviar diputats á un Congrés permanent de tot' Espanya, la veu y l' influència de Catalunya s' haurien deixat sentir ben aviat per tota la Península d' una manera irresistible, valdament las Corts generals s' haguessen compost, com las particulars, dels tres Brassos ó Estaments. Figurem-nos á En Claris representant de Catalunya á Madrid, al mitj d' un Congrés castellá, (de tota la Corona de Castella,) aragonés, valenciá, navarro y balear, y reclamant per 'ls drets de las provincias dins de la monarquia espanyola y de la legalitat. (3) Treta Catalunya del aïslament en que la tenia la falta d' unas Corts generals, espanyolas, hauria estat la primera per las llibertats locals y las consritucionals: las de Castella no haurian caigut á Villalar; menos las altrás.

La regió qu' en sas constitucions, capitols, actes de Corts, privilegis y costums te las lleys y disposicions lliberals y democráticas, com dihem ara, que resplandeixen en la legislació foral catalana, la regió caiguda últimament que las demes d' Espanya baix lo jou de la monarquia absoluta y la centralisació uniformadora, la regió que posseheix la riquesa, la població, lo caracter y l' activitat de Catalunya, te grans debers: noblesa obliga. No pot aïslarse de las demás regions, no pot limitarse als interessos materials, no pot deixar que cap altra regió prenga lo davant de la renaixensa d' Espanya per las provincias naturals.

Catalunya está obligada á la gloria y á la honra de comensar á tirar l' única àncora de salvació que te l' Espanya, com nació de vida y caracter propis.

J. NARCÍS ROCA.

NOTAS

1 Los lectores nos perdonarán tanta insistencia y repetición en tot, en gracia de nosotros bons desitjos y nostras conviccions; també en gracia de Catalunya, objecte de son carinyo y del nostre. La qüestió de las Diputacions generals de las provincias históricas per la reorganización d' aquestas, sens necessitat d' abolir las petitas, donant á ditas corporacions part de las facultats que sobre las actuales se reserva 'l Poder central, es á nostra manera de veurer un dels assumptos més importants á Espanya, Fransa y altrás naciones. Tractarem extensament d' ella en *La Renaixensa*, números de Mars y Abril de 1877 y en la nota 2.ª del article publicat en lo número del 15 d' Octubre de 1878; ne parlém en la següent.

2 L' any 1810, quan Napoleó I decretá l' anejió de Catalunya, ab Aragó, Navarra y Viscaya, al imperi francès, baix lo títol de governs particulars, per fer lo territori imperial del Rhin al Ebro, lo mariscal Augereau dividí 'l Principat en quatre corregiments, comensant per los de Gerona y Barcelona, quiscun ab un consell general, ab direccions de contribucions, dominis, aduanas, correus, obras públicas, ab inspecció de boscos, ab Audiencia per lo criminal, com los departaments francesos y las actuales provincias petitas. Los dotse antichs corregiments, qual divisió, segons los francesos, «era defectuosa y paraliticaba (*sic*) la acció del Govern,» (decret d' Augereau, 6 Mars 1810) passaban á la categoria de sub-corregiments, y 's dividian en cantons. Jamay habian estat provincias; sols partits, que dihem ara, de manera que la pulverización de Catalunya en provincias artificials la comensaren lo govern de Napoleó que traïdorament s' habia ficat en nostre país l' any 8 y 'ls afrancesats. Uu decret del mateix emperador, als 26 de Janer de 1812, dividí 'l Principat en quatre departaments: del Ter (Gerona), de Montserrat (Barcelona), de las Bocas del Ebro (Lleyda) y del Segre (Puigcerdá). Tot aixó sobre 'l paper; los mateixos francesos se burlaban de tals decrets, puig que no eran duenyos sino de lo que trepitjaban. «Per espay de deu anys, deyan, exércits y bayonetas se necessitan á Catalunya per ferla de Napoleó, en lloch de corregiments, departaments, intendencias, prefets y altres empleyats». La Constitució de 1812 en son article 10 posá todas las provincias históricas de la Península y d' América, comprenent en las primeras Jaen, Córdoba y Molina, y en l' article 11 dispós «que 's fes una divisió més convenient del territori espanyol per medi d' una lley constitucional,» lo que no vol dir que 's pulverisessen las provincias históricas. Aquesta divisió l' haurian feta las Corts del any 13, si 'l sistema constitucional no hagués caigut á consecuecia de l' usurpació, y de l' indisciplina é insurrecció militar del any 14. A últims del any 20 y comensaments del 21, lo govern lliberal proposá y decretaren las Corts una divisió semblant als departaments francesos. Prenent per exemple las provincias históricas mes petitas. Asturias, Navarra, Vizcaya, Alava, Guipúzcoa, las Balears y las Canarias, dividiren las grans en dos ó mes provincias novas, artificials, d' extensió y població semblants á las d' aquellas set y deixaren las artificials sens unió civil ó administrativa entr' ellas, sols ab l' Estat. Las cinch provincias históricas petitas de la Península perderen en la nova divisió son nom, que conservan en la divisió actual y reberen lo de sa respectiva capital: Oviedo, Pamplona, Bilbao, San Sebastian y Vitoria. Calatayud, Chinchilla, Xátiva y Villafraña que ara no son caps de provincia, ho eran l' any 21. L' any 23, quant lo partit absolutista triunfá per obra y gracia de l' intervenció francesa que havia mendicat, foren suprimidas las provincias artificials; mes los anys 33 y 34, al inaugurarse la tercera época constitucional, foren restablertes per los moderats ab algunas petitas variacions com las ja apuntadas.

L'erro de la divisió de las provincias naturals en altrás petitas te per fonament duas cosas també erróneas. La una, no considerar que lo principal no es l'extensió y la població d' una provincia ó altra regió; sino la sua naturalitat, la sua existència a històrica. Aixís á Suissa y als Estats-Units nort-americans, hi ha Estats confederats molt petits y altres molt grans, ab igualtat de drets uns y altres, sens que s'aglomerin los primers, ni 's dividescan los altres per constituir divisions poch diferents. Aquesta aglomeració feren á Suissa 'ls unitaris á últims del sígle XVIII; aquesta divisió l' habian feta avans los constitucionals á Fransa y després la feren á Espanya Napoleó y 'ls constitucionals. L' altra cosa errònea es deixar sens llas civil ó administratiu que las unesca, las provincias petitas y artificials formadas per la divisió d' una històrica gran: l' esperit provincial llavors se debilita. En nostres temps de camins de ferro y de telégrafos no 's necessitan tantas provincias; mes no es necessari suprimir las petitas artificials, ni reunir las petitas naturals ja entre ellas per formar-ne una de gran, que sia artificial, ja á una natural y gran que resultaria també artificial per motiu d' aquesta agregació. Lo cas está, per 'l patriotisme provincial, en tres cosas: primera, que queden en peu com entitats administrativas ab amplas atribuciones totas las provincias naturals ó històricas, sian grans, sian petitas, sens aglomerar aquestas, ni dividir las altrás; segona, que si no 's volen suprimir las provincias artificials, s' unescan entre ellas per medi de las Diputacions generals las de cada provincia natural gran, de manera qu' aquesta quede reconstruida en lo civil ó administratiu; tercera, qu' en tal cas las Diputacions de las provincias naturals petitas no divididas tingan las atribncions de las Diputacions generals de las grans, no de las Diputacions de las provincias artificials.

Relativament al nom de las provincias, diu En Toreno al parlar dels quatre departaments de Catalunya l' any 12: los habitants s' indignaban més y més, veyent en aquella resolució no ja la mudansa de dinastía, y de govern, sino fins la perdua de son antich nom y naturalesa, sentiment arrelat y molt fondo entre 'ls espanyols y sobre tot entre 'ls habitants d' aquella provincia (Catalunya).—Toreno. *Hist. del levant, guerra y revoluc. de España*. Lib. 19.

3 En l' obra *Los fueros de Cataluña* que nostres estimats amichs En Coroleu y En Pella comensan á publicar, podrán estudiarse exacta y cómodament, ordenadas en títols, capítols y articles, la constitució històrica del Principat, las instituciones políticas y administrativas, y las llibertats tradicionals, sens necessitat d' acudir á obras antigas, escasas, en catalá antich ó en llatí, poch á propòsit per la generalitat de la gent, dificultosas de trobar y llegir per complert, y ordenadas baix un plan menos comprensible en nostra centuria. La recomaném als que desitjen tenir cabal ideya del grau de llibertat de nostres antecessors y conèixer exactament la legislació que 'l constituía.

JURAMENT D' AMISTAT.

GERMÀ; mon pacte escolta; per la sagrada empresa
á que mon cor aspira, reclamo ta amistat;
la veritat estímas; jo estimo la bellesa;
busquem, units desd' ara, bellesa y veritat.

Ton ánima me entregas; jo 't donch l' ánimia mia;
en la obstinada lluyta, sens tú, fora vensut;
tú 'm donarás coratje; tú 'm servirás de guia;
quan lo perill t' enrotlli, jo 't serviré d' escut.

Son esperit profana qui la íntima existencia
li plau als ulls dels homes, mostrar per tot arreu;
pera á mon Deu guardava, del cor la oculta essencia
tú, 'l dret de possehir-la, compartirás ab Deu.

De passatjera fama, la universal cridoria
á qui un amich no conta ¡quin goitj li pot doná!
treballa sens pararte; jo gosaré ab ta gloria;
llorer que jo reculli, ton front coronará.

Anem! ta ma en la meva, comensarem la vida.
ni mort ni desventura, darán al pacte fi;
¡oh quan amarga fora la eterna despedida!
lo dia que tú 't moris, jo volaré á morí!

JOSEPH IXART.

Novembre 1878.

LOS DOS GOSSOS

FÁBULA

ENTRE dos vaig sentir jo
la conversa que ara ve:

—Jo sé un cuento qu' es molt bó,
si voleu lo contaré.

¿Qué hi diheu, Joan?

—¡Avant!

—Diu que dos gossets trempats
intentaren passá' un riu,
y van comensar plegats
á nadar d' un modo actiu.

Quan á més de mitj riu era
l' hu dels dos, va agafar pó',
y diu:—Ba! jo torno enrera.

L' altre deya:—No pas jo.

¿Qué hi diheu, Joan?

—¡Avant!

—Endarrera va tornar
y com qu' era llarch lo tros,
las forsas li van faltar
y ofegat va quedá 'l gos.

L' altre, més espavilat,
pensá que ab menos trosset
ja tindria 'l riu passat,
y així ho feu y guanyá 'l fet.

¿Qué hi diheu, Joan?

—¡Avant!

—Donchs comparo al ofegat
al qui vol lo retrocés;
y á n' al més espavilat
al qui ¡Avant! crida al progués.

¿De quíns sou, Joan?

—¡D' Avant!

JOSEPH VERDÚ.

LA MONJA

VAN jugar ab lo seu cor
petjant sa dolsa ternura,
y ella buscá en la clausura
un consol á son dolor.

Quan lo locutori deixa,
lo trist rosari abandona,
y ab l' ull ardit d' una dona
mira fora de la reixa.

Dintre son pit, los despulls
de son sentir s' estremeixen,
y ardentas llágrimas deixen
ab recança los seus ulls.

A sos polsos la sanch corra,
y l' envolta un suau perfum,
y en sa tomba, un raig de llum
las negras sombras descorra.

Bat sens mesura son cor,
malehint, de dolor boig,
l' home que robá son goig
quan va burlar son amor,

Mentres que un Cristo penjat
en la paret descarnada,
sa compassiva mirada
sembla envihi á son costat.

Y ella, trista, recordant
que fou home, en son desvari
ab un impuls temerari
fuig correns del seu devant.

Donant calma á sa ment loca
lo trist toch de la campana
que sa presencia demana
á las matinas, que toca.

FREDERICH RAHOLA.

LA TORRE MORA

POEMET

I

ONAS festas s' han armadas en la ciutat, que de gent principal no 'n vulgau més á pendre estatje en aquesta casa.

—Bonas y molt bonas serian que 'm plavessen la meytat de lo que 'm plau aquest vi ranci.

—Mes vell que aquest hostal, que avans de serho fou castell d' alarbs.

—Ni 'l gust n' he trobat del vostre vi que 'l patje exalsa, ni de las festas me 'n recordo; tant m' ha prés aquell sol que teniu allí al defóra.

—¡Oh! la meva filleta... Bons hereus l' han cobejada...

—De bon grat jo la faria dormir en llit de comtesa.

II

Han passat las festas y del brugit y bellugadissa de la gent principal de tots estaments que s' aplegaren en l' hos-

tal de *la Torre mora*, n' ha vingut lo soroll d' esquellarins y 'l crit aspre d' uns quants traginers que asseguts prop de la llar contan sas aventuras.

La bona hostalera en un raconet endormiscada gemega y desvarieja.

—¡La meva filla!... ¡Malehits cavallers! ¡Malehidas festas!

—Lo castell es fort, mes un alé de vent l' ha tornat en munt de runas... La meva filla ¿hónt sou? ¡Oh ánima condemnada! ¿qué t' has fet de ma filleta? ¡Butxí de la ignorancia!... Tu serás butxí del crim. Jo esfondraré 'l palau del vostre orgull.

III

¡Quína ramor y quína lluminaria per las cambras del castell! Al fidel servidor pertoca la més galana flor de la toya del comte.

—Venturosa estrella signa 'l camí de ma vida. Si bons foren los serveys, digna es la paga.

—Quan manque 'l bras dret, l' esquer brandará l' espasa de mos avis.

—Un cor de bronzo ennoblirá vostra nissaga.

IV

—La meva companyona s' ha enmalaltida; daume remey.

—Anau, lo cavaller, que res hi pot lo bálsam de mas unturas maravellosas.

—¡Oh! vejau, vejau, bona dona...

—La daga que li esbrina 'l cor fou trempada al foch del infern.

—Digau.

—Debadas cercareu medecinas que la curen. Al punt

que finirà, en sos ulls veureu retratada l'imatje del que la butxineja.

V

—¡Ira del cel! ¿Es qu' hi vist sa fesomia ó mals esperits rodan entorn meu pera desesperarme?... ¡Oh comte! Pel Deu del cel, de qui tant he flastomat, jo 't juro qu' esta nit t' ensenyaré á no fer befa de ma superbia.

VI

D' ací d' allá astorats los servidors y gent d' armas del castell, tot es parlar-se á cau d' orella de la mort del comte. Fret y groch jau al mitx de la cambra rabejat de sang.

—Noble consell: qui tan bé 'l va servir en vida cuydará deixar sa mort venjada.

VII

—He regirat á la claror de llum divina las tenebras del misteri. Ojats ara, nobles senyors, lo que en nom de la veritat vinch á dirvos:

«Deu va fer l'esperit del no res; l'esperit va rebel·lar-se contra Deu; l'ergull li prepará sa condempnació eterna. ¡Justicia de la terra! Imatje sias de la justicia del cel.

VIII

—¡Patje venturós, que t' havias d' asseure en la cadira d' or del comte!... ¡Puja, puja amunt! No mostres pena sí 'ls esglahons són endolats; tindrás per dosser l'immensa volta; no anyores pas aquella munió de servidors, que un

ne portas de prou llest pera regalarte. Mira aquí ton poble que 't saluda... y ningú enveja ta sort.

IX

Ja 'l butxí está disposat á fer sa tasca. Lo terrible patje, l' afavorit del comte, perduda la color, doblega 'l coll.

Una dona tota endolada, esbullats sos cabells, puja rápida los esglahons del cadafalch. Es la mateixa que prepara medecinas y parla ab las estrellas.

—¡Butxí de ma filleta! Ans de fer ta via cap al infern pren comiat de l' hostalera de *la Torre Mora*.

JASCINTO LAPORTA.

ESTHER ⁽¹⁾

—Erat puella jucundæ formæ et gratiquæ
aspectus...

(Esther, cap. 3, vers 18).

BESA la brisa mormolant lleugera
la verda copa de gentil palmera,
qu' ombreja una cabanya feta ab jonchs.
Bells tamarins á sos costats rebrotan,
y la porta de pells, per dins barrotan,
d' abet, revellits tronchs.

Allí viu Mardoheu ab sas remadas,
lo vell que cor y testa te nevadas;
ab sa afillada la donsenlla Esther,
que fila y trena lli, mentre al cel mira
y vora del portal resant suspira
sota del blau dossier.

Hermosa es com las flors dels prats d' Hethea;
nasqué com l' Home-Deu també á Judèa
y com ell, doná al poble redempció.
Son bras nervut, la fals á l' hora empunya
com l' acer pren, y dels remats allunya
lo llop devorador.

Lo sol s' apaga. Blanchs aixams d' ovellas
belant la voltan, fent sonar esquellas,
que als xays avisan per los camps arreu;
Esther las junta, y al porxat las porta,
quan en lo plá ressona la veu forta
del corn de Mardoheu.

1 Premiada en lo Certámen de la Verge de las Mercés de 1878.

Ja s'ou de la bouhada la feresta
remor dels brams. Un vell de blanca testa
á Esther s'acosta, devallant del mont.
Los bous á son cubert ja s'encaminan.
La nina y Mardokeu, lo cap inclinan
y ell la besa en lo front.

Entran tots dos, endins de la cabanya
s'asseuhen en un munt de verda canya
y en tant, venint la nit, s'enfosca 'l cel.
Lo vell rosega un mos de pá de grana,
y Esther carrega 'l fus de blanca llana
pera teixirse un vel.

Canta l'au de la nit en lo fullatge,
Mardokeu dorm dessus d'un llit d'herbatge
y als raigs de lluna Esther vetlla filant.
Sorpres lo vell sobtadament desperta,
los mastins han donat lo crit d'alerta,
remors s'ouhen y en tant,

Pren Mardokeu ab por los rochs y fona
y al entorn dels remats tres voltas dona,
quan l'hi fereix l'esguart, viu resplandor;
un carro d'or corrent, tronant s'acosta
com l'onada potent sobre la costa
en las nits de maror.

Un arrogant guerrer los corcers guia,
dret á casa del vell prest los atia,
y 'ls detura, baixant ab magestat.
Porta espasa d'acer, capell de plata
mantell arrossegant d'or y escarlata;
y ceptre cisellat.

Lo pastor baixa 'l cap, y humil saluda.
Esther eixint l'hi don'la benvinguda
y l'hi ofereix bon jas, farina y mel.
Lo cavaller li diu ab veu pausada:
—Aixeca ton esguart, dona estimada,
jo so 'l rey d'Israel;

Avuy de mi he llansat muller perjura,
y atret per lo renom de ta hermosura
vinch á oferirte un ceptre y un palau;

ab mi tu regnarás, gentil esposa,
y besarà tos peus, turba confosa
de tot mon poble brau.

Quan daurará lo sol, plans y montanyas
veuran mas tribus y nacions estranyas
que Esther regina, ma corona dú.
L' or del Ophir y lo marfil d' Ethiana,
diamants, topacis y corals en grana
á munts los tindrás tú.—

Assuerus mira á Esther, y eixa sorpresa
d' un febriu somni creu s' ànima presa
y fits en terra, te sos ulls clavats;
y Mardoceu somriu y de goig plora.
En tan eguinan del portal defora
los poltros embridats.

Cau als brassos del rey la verge hermosa,
aquest, després, al carro d' or la posa
y ab lo ferro agullona sos corcers.
Dret á Sushan ja aixecan polsaguera,
lo vellet mira á Esther y torna enrera
y trist plora després.

.....
.....
Cantau fillas de Sió, del cel ungida
Esther pera regnar fou escullida
y avuy empunya 'l ceptre mes potent.
¡Desperta 't Israel! ¡romp ta cadena!
que Jehová, ton poble brau enmena
per regná' eternament.

ARTUR MASRIERA Y COLOMER.

TAULA

	Espanya y Madrid.	5
JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA.	Lo Cavaller d' Espanya.	9
F. DE BOTER DE DALMASES.	A C.	19
FRANCISCO GRAS.	Scala-Dei.	20
CONRAT ROURE.	A la meva amiga Lluisa Duran de Leon.	33
LLUISA DURAN DE LEON.	Recorts de l' infancia.	35
JOSEPH M. VALLS Y VICENS.	La Roca.. . . .	37
JOAN PONS Y MASSAVEU.	Bona festa.	39
F. UBACH Y VINYETA.	Avant.	48
ANTONI MOLINS Y SIRERÀ.	Dolora.	51
MANEL RIBOT Y SERRA.. . . .	Lo fosser.	52
EMILI VILANOVA.	A casa l' Alcalde.	54
J. FRANQUESA Y GOMIS.	No tingueu por.	65
ARTUR GALLARD.	Desvari.	67
S. SANPERE Y MIQUEL.	Origens y fonts de la nació cata- lana.	69
TOMÁS AGUILÓ.	La mort d' En Pere Ters.	174
J. NARCÍS ROCA.	L' iniciativa de Catalunya.. . . .	180
JOSEPH IXART.	Jurament d' amiatat.	189
JOSEPH VERDÚ.. . . .	Los dos gossos.	190
FREDERICH RAHOLA.. . . .	La monja.	191
JASCINTO LAPORTA.	La torre mora.. . . .	193
A. MASRIERA Y COLOMER.	Esther.	197

